

Postanowienie z dnia 12 października 2007 r.

I PZ 20/07

Nie podlega odrzuceniu na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. nienależycie opłacone zażalenie wniesione przez adwokata wraz z wnioskiem o zwolnienie od opłaty sądowej nawet, jeżeli wniosek ten został zwrócony na podstawie art. 102 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.).

Przewodniczący SSN Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 12 października 2007 r. sprawy z powództwa Mariana M. przeciwko Międzynarodowemu Portowi Lotniczemu [...] Spółce z o.o. w B. o przywrócenie do pracy i zapłatę, na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 7 maja 2007 r. [...]

u c h y ł zaskarżone postanowienie.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 6 września 2006 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie [...] przywrócił powoda Mariana M. do pracy w pozwanym Międzynarodowym Porcie Lotniczym [...] Spółce z o.o. w B. na dotychczasowych warunkach, zasądził od pozwanej Spółki na rzecz powoda kwotę 14.180,07 zł tytułem wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1.350 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Powyższy wyrok obydwie strony zaskarżyły apelacjami, przy czym apelacja powoda (złożona osobiście) została opłacona kwotą 30 zł. Przewodniczący w Sądzie Okręgowym-Sądzie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie zarządzeniem z dnia 21 lutego 2007 r. [...]

zobowiązał powoda do uiszczenia brakującej części opłaty sądowej od apelacji w wysokości 2.098 zł w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia apelacji.

W dniu 2 marca 2007 r. powód złożył zażalenie na to zarządzenie, przy czym nie zostało ono podpisane. W związku z tym, przewodniczący kolejnym zarządzeniem z dnia 2 marca 2007 r. wezwał powoda do usunięcia braku formalnego zażalenia przez jego podpisanie w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia. W dniu 14 marca 2007 r. pełnomocnik powoda będący adwokatem przedłożył dwa odpisy zażalenia podpisane własnoręcznie przez powoda, a „z uwagi na to, że jego podpis przez pomyłkę został umieszczony nie na końcu pisma (na drugiej stronie), lecz na pierwszej stronie” pełnomocnik przedłożył dodatkowo dwa egzemplarze zażalenia podpisane w imieniu powoda przez pełnomocnika.

Postanowieniem z dnia 2 kwietnia 2007 r., Sąd Okręgowy odrzucił zażalenie powoda na zarządzenie przewodniczącego z dnia 21 lutego 2007 r. oraz odrzucił apelację powoda. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Okręgowy stwierdził, że zażalenie przez powoda zarządzenie przewodniczącego nie mieści się we wskazanym w art. 394¹ i 398¹ k.p.c. katalogu „orzeczeń od jakich strony mogą wnosić środki odwoławcze w formie zażalenia”, natomiast nieuiszczenie przez powoda w określonym terminie opłaty od apelacji prowadziło do jej odrzucenia.

W dniu 17 kwietnia 2007 r. pełnomocnik powoda wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 2 kwietnia 2007 r., składając jednocześnie wniosek o zwolnienie powoda od uiszczenia opłaty sądowej od tego zażalenia. Tego samego dnia powód osobiście złożył wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o zwolnienie go z obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od apelacji. Wraz z tymi pismami procesowymi w biurze podawczym Sądu Okręgowego złożono w jednym egzemplarzu oświadczenie powoda o jego stanie rodzinnym i majątkowym sporządzone na urzędowym formularzu. Pismo procesowe obejmujące zażalenie pełnomocnika powoda wymieniało jako załącznik to oświadczenie.

Postanowieniem z dnia 7 maja 2007 r. Sąd Okręgowy odrzucił jako niedopuszczalny wniosek powoda o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o zwolnienie go od opłaty sądowej od apelacji oraz oddalił wniosek o zwolnienie powoda od opłaty od apelacji, stwierdziwszy, że w aktualnej sytuacji procesowej powód nie ma już obowiązku uiszczenia tej opłaty, skoro termin wyznaczony do jej uiszczenia bezskutecznie upłynął.

Z kolei, zarządzeniem z dnia 7 maja 2007 r. wydanym na podstawie art. 102 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach cywilnych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), przewodniczący zwrócił wniesiony w dniu 17 kwietnia 2007 r. wniosek pełnomocnika powoda o zwolnienie od opłaty od zażalenia, powołując się na niezłączenie do wniosku wymaganego ustawą oświadczenia o stanie majątkowym i rodzinnym powoda. Postanowieniem z tej samej daty (7 maja 2007 r.) Sąd Okręgowy odrzucił zażalenie pełnomocnika powoda na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 2 kwietnia 2007 r. wniesione w dniu 17 kwietnia 2007 r. z uwagi na to, że od przedmiotowego zażalenia nie uiszczono w terminie wymaganej opłaty sądowej w wysokości stałej w sytuacji, gdy powód był reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika procesowego, a wniosek o zwolnienie od tej opłaty został zwrócony bez wywołania skutków prawnych.

Postanowienie to powód (działający przez pełnomocnika) zaskarżył zażaleniem do Sądu Najwyższego. Skarżący wniósł o uchylenie postanowienia z dnia 7 maja 2007 r., twierdząc, że w dniu 17 kwietnia 2007 r. w biurze podawczym Sądu Okręgowego zostały złożone dwa pisma procesowe: 1) zażalenie pełnomocnika powoda wraz z wnioskiem o zwolnienie od opłaty sądowej od tego zażalenia oraz 2) wniosek powoda o zwolnienie od opłaty od apelacji. Do obu tych pism dołączono jedno oświadczenie powoda o jego stanie rodzinnym i majątkowym sporządzone na urzędowym formularzu, które na prezentacji zostało odnotowane jedynie jako załącznik do pisma powoda. Zdaniem skarżącego, stanowisko Sądu Okręgowego, że oświadczenie zostało złożone tylko do wniosku powoda jest „zbyt formalistyczne” i dlatego narusza art. 130² § 3, art. 130 § 2 i art. 130² § 2 k.p.c. w związku z art. 394 § 2, art. 394¹ § 3, art. 397 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 102 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a ponadto zamyka „drogę do postępowania zażalenio-owego”. Według skarżącego, skoro oświadczenie powoda o stanie rodzinnym i majątkowym znajduje się w aktach sprawy, to „Sąd Okręgowy nie powinien zarządzić zwrotu wniosku o zwolnienie od opłaty na zażalenie”, a następnie odrzucić zażalenie na postanowienie odrzucające apelację.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy rozważyć, czy jest dopuszczalne zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego jako Sądu drugiej instancji, odrzucające zażalenie

powoda na zarządzenie przewodniczącego z dnia 21 lutego 2007 r. oraz odrzucające apelację powoda. Niewątpliwie, zaskarżone postanowienie w części dotyczącej odrzucenia apelacji kończy postępowanie w sprawie, w której ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia przysługuje skarga kasacyjna, bowiem odrzucenie zażalenia od postanowienia z 7 maja 2007 r. prowadzi do uprawomocnienia się postanowienia Sądu Okręgowego z 2 kwietnia 2007 r. odrzucającego apelację powoda. Z tego względu przedmiotowe zażalenie jest dopuszczalne w tym zakresie na podstawie art. 394¹ § 2 k.p.c.

Skarżący jednak w rzeczywistości kwestionuje odrzucenie zażalenia ze względu na - jego zdaniem - nieprawidłowe zarządzenie przewodniczącego z dnia 7 maja 2007 r. o zwrocie wniosku w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych od zażalenia wniesionego w dniu 17 kwietnia 2007 r. Zarządzenie to nie jest jednak zaskarżalne w drodze odrębnego zażalenia, a tylko ze względu na to, że miało niewątpliwie wpływ na rozstrzygnięcie zapadłe w zaskarżonym postanowieniu, może podlegać ocenie Sądu Najwyższego na podstawie art. 380 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2001 r., I PZ 85/00, OSNAPIUS 2002 nr 19, poz. 464; z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002 nr 7-8, poz. 102). W rozpoznawanym zażaleniu skarżący jednak - wbrew wyraźnemu wymaganiu zawartemu w art. 380 k.p.c. - nie sformułował wniosku o rozpoznanie przez Sąd Najwyższy zasadności zarządzenia przewodniczącego z dnia 7 maja 2007 r., co uniemożliwia dokonanie ocen w tym zakresie. W odniesieniu do środków zaskarżenia wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników wniosek o rozpoznanie na podstawie art. 380 k.p.c. niezaskarżalnego postanowienia (zarządzenia) powinien być bowiem sformułowany jednoznacznie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2005 r., II CZ 197/04, LEX nr 177247 oraz z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, LEX nr 137559).

Zażalenie podlega jednak uwzględnieniu z innych przyczyn niż powołane przez skarżącego. Zgodnie z art. 102 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, wniosek o zwolnienie od kosztów strony reprezentowanej przez adwokata złożony bez dołączenia oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów, sporządzonego według ustalonego wzoru, przewodniczący zwraca bez wzywania o uzupełnienie braków formalnych wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, a w myśl art. 130 § 2 zdanie drugie k.p.c. pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie

ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Pismo wniesione przez adwokata, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu, natomiast sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata (radcę prawnego lub rzecznika patentowego) obejmujące środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 130² § 1 i 3 k.p.c.).

Z powyższych regulacji wynika zatem, spoczywający na profesjonalnych pełnomocnikach procesowych reprezentujących strony postępowania cywilnego, obowiązek samoobliczania opłat sądowych i uiszczania ich bez uprzedniego wzywania ze strony sądu. Obowiązek uiszczenia opłaty przy wniesieniu pisma nie ogranicza jednak możliwości złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że złożenie przez stronę wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w terminie otwartym do uiszczenia opłaty od środka odwoławczego, przerywa bieg tego terminu. Uwzględnienie wniosku uchyla ustawowy obowiązek uiszczenia opłaty sądowej od środka odwoławczego i z tego powodu bezprzedmiotowe staje się wezwanie do uiszczenia opłaty sądowej. Natomiast w sytuacji, gdy wniosek o zwolnienie od kosztów został oddalony, obowiązkiem sądu jest wezwanie strony do uiszczenia wymaganej opłaty w wyznaczonym terminie pod rygorem odrzucenia środka odwoławczego (por. postanowienia z dnia 9 czerwca 2006 r., IV CZ 45/06, LEX nr 187060 oraz z dnia 4 października 2006 r., I CZ 81/06, OSNC 2007 nr 2, poz. 36). Niedopuszczalne jest zatem odrzucenie przez sąd nieopłaconego środka zaskarżenia wniesionego przez profesjonalnego pełnomocnika, jeżeli domagał się on jednocześnie zwolnienia od kosztów sądowych, choćby w zakresie obejmującym ten środek (postanowienie z dnia 7 listopada 2006 r., I CZ 91/06, LEX nr 276374), a prawomocne oddalenie wniosku strony, reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika, o zwolnienie jej od kosztów sądowych powoduje obowiązek wezwania pełnomocnika procesowego do uiszczenia należnej opłaty (uchwała z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007 nr 9, poz. 131 oraz postanowienie z dnia 21 lutego 2007 r., I CZ 1/07, LEX nr 274235).

Jednakże, w rozpoznawanej sprawie wniosek o zwolnienie powoda (reprezentowanego przez zawodowego pełnomocnika procesowego) od uiszczenia należnej opłaty od zażalenia nie został merytorycznie rozpoznany (oddalony), gdyż przewodniczący prawomocnym zarządzeniem zwrócił ten wniosek ze względu na niedołączenie do niego oświadczenia o stanie rodzinnym i majątkowym powoda. Powstaje więc problem, czy do takiej sytuacji należy stosować te same (wskazane wyżej) zasady co do oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. W tym zakresie w orzecznictwie Sądu Najwyższego występuje rozbieżność. W szczególności z uzasadnienia postanowienia z dnia 25 stycznia 2007 r., V CZ 114/06 (LEX nr 277277) wynika pogląd, że jeżeli do zamieszczonego w apelacji wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie zostało dołączone oświadczenie o sytuacji materialnej i rodzinnej, przewidziane w art. 102 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, to wniosek podlega zwrotowi i nie wywołuje skutków prawnych (art. 130 § 2 k.p.c.), a w konsekwencji opłata zostaje uiszczona po terminie i apelacja podlega odrzuceniu (takie rozumowanie przedstawił Sąd drugiej instancji). Jednakże odmienną wykładnię przedstawił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 listopada 2006 r., I CZ 69/06 (LEX nr 276398), stwierdzając, że nie podlega odrzuceniu na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. nienależycie opłacona skarga kasacyjna podlegająca opłacie stałej, wniesiona przez profesjonalnego pełnomocnika, do której dołączono wniosek o zwolnienie od opłaty sądowej, nawet jeżeli wniosek ten zwrócono ze względu na niedołączenie do niego oświadczenia, o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy z 2005 r. o kosztach sądowych. Tę wykładnię podziela Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym przedmiotowe zażalenie. Następstwem zniweczenia skutków złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (art. 130 § 2 zdanie drugie k.p.c.) jest zaktualizowanie się obowiązku należytego opłacenia pisma procesowego. Z art. 130 § 2 zdanie drugie k.p.c., wynika, że zwrócone pismo (w tym przypadku wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych) nie wywołuje skutków procesowych, jakie ustawa wiąże z jego wniesieniem. Wobec tego - skoro zniweczeniu uległy skutki procesowe wywołane złożeniem wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych - to należy uznać, że sąd powinien wezwać stronę (także reprezentowaną przez zawodowego pełnomocnika) do uiszczenia brakującej opłaty, a środek zaskarżenia może odrzucić dopiero, gdy to wezwanie nie zostanie wykonane. Pogląd przeciwny oznaczałby faktyczne ograniczenie prawa strony do rozpoznania jej sprawy, bez wyraźnej podstawy ustawowej, gdyż prawomocny zwrot jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych połączony z

wniesieniem środka zaskarżenia, zawsze prowadziłby do odrzucenia tego środka zaskarżenia w myśl art. 130² § 3 k.p.c. Różnicowałoby to taką sytuację względem podobnego w istotnych elementach, merytorycznego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Należy więc uznać, że nie podlega odrzuceniu na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. nienależycie opłacone zażalenie wniesione przez profesjonalnego pełnomocnika, do którego dołączono wniosek o zwolnienie od opłaty sądowej nawet, jeżeli wniosek ten podlegał zwrotowi ze względu na niedołączenie do niego oświadczenia, o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych. Przepis art. 130² § 3 k.p.c. obejmuje więc tylko przypadek wniesienia przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego nienależycie opłaconego środka zaskarżenia, gdy w chwili jego wniesienia istnieje obowiązek uiszczenia opłaty (miarodajny jest więc moment wniesienia pisma podlegającego opłacie). Skoro złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (niezależnie od sposobu rozstrzygnięcia), wyłącza obowiązek uiszczenia opłaty od pisma objętego wnioskiem, to w momencie złożenia środka zaskarżenia nie istnieje obowiązek uiszczenia opłaty. Nie ma więc podstaw do odrzucenia środka zaskarżenia, jeżeli później powstanie obowiązek uiszczenia opłaty, choćby na skutek zwrotu wniosku o zwolnienie od kosztów. Stanowiłoby to bowiem w istocie rozszerzenie zakresu stosowania art. 130² § 3 k.p.c., co jest niedopuszczalne ze względu na wyjątkowy i bezwzględny charakter tej regulacji.

W konsekwencji, odrzucenie przez Sąd Okręgowy zażalenia pełnomocnika powoda, z powołaniem się na uprzedni, prawomocny zwrot wniosku o zwolnienie od uiszczenia brakującej opłaty od zażalenia, było - bez wezwania do opłaty - przedwczesne, co na podstawie art. 398¹⁶ w związku z 394¹ § 3 k.p.c. prowadzi do orzeczenia jak w sentencji.

=====